

Schuldenproblematiek bij mensen met een uitkering

2010–2022

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Onderzoeksvragen en aanpak	3
1.1. Aanleiding en onderzoeksvragen	3
1.2. Aanpak en definities	3
2. Schuldenomvang bij mensen met een uitkering	5
Samenvatting	5
2.1. Wanbetaling Zorgverzekeringswet	5
2.2. Lopend traject Wet schuldsaneringsregeling natuurlijke personen	7
2.3. Vorderingen	9
2.4. Derdenbeslag	11
3. Kenmerken van personen met problematische schulden	13
Samenvatting	13
3.1. Beschrijvende kenmerken van personen met schulden	13
3.2. Aandeel personen met schulden naar kenmerk	14
3.3. Gecombineerde analyse van risicofactoren voor schulden	17
4. Conclusies en nieuwe inzichten	22
Lijst van gebruikte termen en afkortingen	23
Colofon	24

Samenvatting

In dit rapport beantwoorden we de volgende beschrijvende onderzoeksvragen:

- Wat is de omvang van problematische schulden onder mensen met een uitkering bij UWV?
- Hoe verandert de jaarlijkse omvang hiervan over de periode 2010–2022?
- Welke verschillen zijn er tussen de Nederlandse bevolking en de UWV-populatie?
- Wat zijn de risicofactoren voor problematische schulden onder de verschillende cliëntgroepen van UWV?

Om antwoord te geven op deze onderzoeksvragen, maken we gebruik van verschillende indicatoren voor problematische schulden. Geen van deze indicatoren geeft een volledig beeld van de volledige omvang van de problematische schulden van personen en ze geven ook niet weer in welke mate iemand de schulden als problematisch ervaart. Maar elk van de indicatoren is wel een indicatie dat er sprake kan zijn van problematische schulden. De indicator wanbetaling voor de Zorgverzekeringswet (Zvw) geeft weer dat een persoon ten minste zes maanden de zorgpremie niet heeft betaald. De indicator Wet schuldsaneringsregeling natuurlijke personen (WSNP) geeft weer dat een persoon in een WSNP-traject zit. Ook vorderingen van UWV en gemeenten (bijstandsuitkeringen) die hoger dan € 500 zijn, kunnen een indicatie zijn dat een persoon het risico loopt op problematische schulden. Ten slotte geeft de indicator beslag weer dat een derde partij beslag heeft laten leggen op de uitkering en er dus sprake is van betalingsproblematiek. Elk van deze indicatoren laat dus een ander aspect van de (eventueel) problematische schulden bij mensen met een uitkering zien.

In hoofdstuk 2 geven we gegevens weer van aantallen en aandelen personen met schulden op basis van de volgende schuldindicatoren: wanbetaling voor de Zvw en lopend WSNP-traject gedurende de periode 2010–2022. Daarnaast hebben we ook resultaten weergegeven voor de indicatoren UWV-vordering, gemeentevordering en beslag op UWV-uitkering; die gegevens waren slechts voor een deel van de periode 2010–2022 beschikbaar.

- De schuldindicatoren wanbetaling voor de Zvw en lopend WSNP-traject verschillen in hoogte maar laten nagenoeg eenzelfde beeld zien: het aandeel personen met een schuldregistratie stijgt elk jaar tot en met 2014. Vanaf 2015 daalt het aandeel personen met een schuldregistratie. Dit geldt voor beide indicatoren.
- Mensen met een uitkering hebben vaker schulden dan mensen zonder uitkering.
- Mensen met een bijstandsuitkering (Participatiewet (Pw)) hebben vaker schulden dan mensen met een UWV-uitkering.
- Binnen de UWV-uitkeringsgroepen kent de Ziektewet-groep over de gehele periode het hoogste aandeel schulden, gevolgd door de WW-, Wajong- en WGA-groep. Het laagste aandeel schulden hebben de WAO-, WAZ- en IVA-groep.
- Gegevens over vorderingen en beslagleggingen waren maar voor een deel van de onderzoeksperiode beschikbaar. In deze gegevens is vaak een licht afnemende of stabiele trend zichtbaar.

In hoofdstuk 3 gaan we in op de kenmerken van personen met schulden. Een uitsplitsing naar kenmerken laat het volgende zien:

- De kans op problematische schulden neemt af vanaf 2014 tot en met 2022.
- Opleiding is een belangrijke factor bij problematische schulden. Een hoogopgeleid persoon in Nederland heeft ruim tien keer zo weinig kans om in problematische schulden te geraken dan een laagopgeleid persoon. Het effect van opleiding is minder groot voor personen met een uitkering.
- Het ontvangen van een uitkering vergroot de kans op problematische schulden. Voor mensen met een bijstandsuitkering of een Ziektewet-uitkering is de kans op problematische schulden het grootst.
- Mannen hebben een hogere kans op problematische schulden dan vrouwen.
- De kans op problematische schulden is groot in de leeftijdsgroep 25-40 jaar.

1. Onderzoeksvragen en aanpak

1.1. Aanleiding en onderzoeksvragen

Een zo goed mogelijk beeld van de omvang van problematische schulden bij de verschillende UWV-uitkeringsgroepen is van belang voor de visie Grip op schulden en de dienstverlening van UWV. Meer en systematisch inzicht in hoeveel mensen last ondervinden van financiële problemen, welke uitkeringsgroepen een risico lopen op problematische schulden en welke risicogroepen daarbinnen te onderscheiden zijn, helpt om gericht invulling te geven aan de visie en keuzes te maken voor de beoogde dienstverlening aan mensen met problematische schulden. Eerder onderzoek¹ gaf al een beeld van problematische schulden onder mensen met een uitkering. Een kleine tien jaar later is het tijd voor aanvullend onderzoek. De basis voor dit rapport is gelegd in een stageopdracht bij UWV in 2022.² Dit rapport beschrijft een lange onderzoeksperiode, 2010 tot en met 2022, en geeft daarnaast cijfers voor enkele andere indicatoren van problematische schulden.

De onderzoeksvraag van het onderzoek valt uiteen in vier beschrijvende deelvragen:

1. Wat is de omvang van problematische schulden onder mensen met een uitkering bij UWV?
2. Hoe verandert de jaarlijkse omvang hiervan over de periode 2010–2022?
3. Welke verschillen zijn er tussen de Nederlandse bevolking en de UWV-populatie?
4. Wat zijn de risicofactoren voor schulden onder de verschillende cliëntgroepen van UWV?

1.2. Aanpak en definities

In deze paragraaf lichten we toe welke gegevens we hebben gebruikt als indicatoren voor problematische schulden, hoe we de populatie hebben afgebakend en welke analyses we hebben uitgevoerd.

Gebruik van registratiegegevens als indicator

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Deze microdata zijn verrijkt met een beperkte set registratiegegevens van UWV. Het voordeel daarvan is dat het gaat om registratiecijfers over de gehele bevolking en dat ook achtergrondkenmerken uit registraties gebruikt kunnen worden. Het nadeel van het gebruik van registratiecijfers als indicatoren voor problematische schulden is dat andere vormen van schulden, zoals informele schulden of schulden bij commerciële partijen, niet in deze registraties zichtbaar zijn. Bovendien ontbreken er ook registratiecijfers in deze analyse, omdat ze bij het CBS (nog) niet beschikbaar zijn (of waren voor deze analyse). Bijvoorbeeld de minnelijke schuldregelingen ontbreken in deze analyse. In dit rapport geven we dan ook geen volledig beeld van alle problematische schulden in Nederland (zie box 1 voor toelichting), maar richten we ons op de vraag hoe het zit met het risico op problematische schulden bij verschillende uitkeringsgroepen en welke persoonskenmerken daarbij een rol spelen.

Box 1 Wat zijn problematische schulden?

Bij onderzoek naar problematische schulden speelt altijd de vraag hoe die problematische schulden gedefinieerd en gemeten worden. Er worden bovendien verschillende definities gebruikt in diverse onderzoeken. Dat heeft verschillende oorzaken:

Objectieve gegevens over alle schulden zijn niet op één plek beschikbaar. Het CBS heeft een schuldendashboard³ ontwikkeld en gebruikt in het dashboard registratiecijfers over schulden uit verschillende bronnen. Het CBS voegt cijfers uit nieuwe bronnen toe aan het dashboard wanneer die beschikbaar komen. Tot 2021 was het dashboard gebaseerd op tien bronnen en in 2023 is de definitie van geregistreerde problematische schulden aangepast, omdat er nieuwe bronnen aan het dashboard werden toegevoegd. Voor dit onderzoek hebben we gebruikgemaakt van een deel van de bronnen die in het schuldendashboard zitten. De wanbetaling Zorgverzekeringswet (Zvw) en lopend traject Wet schuldsaneringsregeling natuurlijke personen (WSNP) zijn slechts twee van die bronnen.

Op het schuldendashboard vat het CBS ook enkele andere onderzoeken samen die een beeld geven van schuldenproblematiek in Nederland gedurende de coronacrisis. Elk van deze onderzoeken gebruikte een andere indicator voor de schuldenproblematiek.

In hoeverre een schuld problematisch is, is verder afhankelijk van iemands persoonlijke situatie en aflosscapaciteit (voor mensen met een laag inkomen is een schuld eerder problematisch). Zo worden schulden ook gedefinieerd als problematisch wanneer de totale aflossingen en betalingsachterstanden groter zijn dan de (maximale) aflossingscapaciteit over een periode van 36 maanden. We kijken in dit onderzoek ook naar achterstanden of vorderingen die hoger zijn dan € 500 als een indicatie voor risicovolle schulden.⁴

Ten slotte kunnen we op basis van gedragsinzichten ook aannemen dat schulden problematischer zullen zijn als ze hoger zijn, als er verschillende schulden zijn of naarmate de schulden meer stress opleveren. In welke mate schulden problematisch zijn, is dus ook deels afhankelijk van hoe die schulden ervaren worden door de schuldenaar.

¹ Zwinkels, W. (2015). *Wie heeft schuld? Een kwantitatieve analyse van schulden bij uitkeringsgerechtigden*. Amsterdam: UWV.

² Vlam, C. (2022, niet publiek toegankelijk). *Problematic debt among unemployment benefit recipients in the Netherlands: evaluating the size and effect*. Utrecht University. Opvraagbaar via kennis@uwv.nl.

³ CBS (2024). *Schuldenproblematiek in beeld* ([cbs.nl](https://www.cbs.nl)).

⁴ Bijvoorbeeld Westhof, F., Ruig, L. de & Kerckhaert, A. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers 2015. Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden*. Zoetermeer: Panteia.

Afbakening populatie

De analyses in dit onderzoek betreffen alle mensen van 15 jaar tot de pensioengerechtigde leeftijd die in een Nederlandse gemeente wonen en geregistreerd staan in de Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (GBA).

Definities schuldenindicatoren

In dit onderzoek maken we gebruik van twee geregistreerde indicatoren van schulden voor de totale bevolking:

- De wanbetaling Zorgverzekeringswet (Zvw): hieronder vallen personen die op 31 december van een jaar zes maanden of meer geen premie betaald hebben voor de basisverzekering. Personen bij wie sprake is van een stabilisatieovereenkomst of die in een 'goede betaler-regeling' zitten, behoren niet tot de populatie.⁵
- De Wet schuldsanering natuurlijke personen (WSNP): hieronder vallen personen die door een rechterlijke uitspraak zijn toegelaten tot het WSNP-traject en voor wie dit traject op 31 december nog loopt.

Daarnaast is er van personen met een uitkering bekend of er een vordering van € 500 of meer is van UWV of de gemeente op de peildatum (31 december):

- Een of meer lopende vorderingen op een UWV-uitkering.
- Een of meer lopende vorderingen op een bijstandsuitkering.

Tot slot zijn er gegevens gebruikt over beslagleggingen op uitkeringen door derde partijen. Daarbij worden alle personen geïdentificeerd bij wie op 31 december van een jaar een of meerdere beslagleggingen op de uitkering liggen, ongeacht de hoogte van die beslaglegging. Deze gegevens zijn alleen beschikbaar voor personen die een UWV-uitkering ontvangen.

Onderzoeksperiode en onderscheiden hoofdgroepen

De onderzoeksperiode is 2010–2022. Niet alle informatie is beschikbaar over deze periode. Informatie over vorderingen op UWV-uitkeringen zijn beschikbaar over de periode 2018–2021, die over vorderingen op de bijstandsuitkeringen over de periode 2013–2022. Gegevens over beslagleggingen op UWV-uitkeringen zijn eveneens beschikbaar over de periode 2018–2021. Over beslagleggingen op WW-uitkeringen zijn er alleen cijfers over 2020 en 2021.

We maken in dit onderzoek onderscheid naar de volgende hoofdgroepen:

- mensen zonder uitkering;
- mensen met een UWV-uitkering, weer onderverdeeld in de volgende subgroepen:
 - Wajong, WW, WIA (WGA en IVA) en Ziektewet;
 - WAO en WAZ;⁶
- mensen met een bijstandsuitkering.

Beschrijvende analyses

In hoofdstuk 2 tonen we aan de hand van beschrijvende tabellen en figuren de absolute en de relatieve omvang van het voorkomen van problematische schulden. Dit doen we steeds eerst voor de drie hoofdgroepen en daarna geven we ook weer wat de absolute en relatieve omvang is in de onderscheiden UWV-groepen. In hoofdstuk 3 laten we de resultaten zien van de beschrijvende analyses naar de risicofactoren van problematische schulden. Omdat het om beschrijvende analyses gaat, beperken we de duiding van die resultaten tot een minimum en dan alleen als een voorzichtige richting waarin de duiding gezocht zou kunnen worden.

⁵ Een stabilisatieovereenkomst is bedoeld om inkomsten en uitgaven van mensen met schulden in evenwicht te brengen. Wanneer een schuldhelpverlener een stabilisatieovereenkomst aan de zorgverzekeraar opstuurt zal de zorgverzekeraar tijdelijk de incassomaatregelen opschorten. De 'goede betaler regeling' is een bij wet vastgelegde ruimere bevoegdheid voor zorgverzekeraars om personen af te melden als wanbetaler bij het CAK. Deze regeling kan gebruikt worden wanneer wanbetalers een betalingsregeling met hun verzekeraar overeenkomen of gebruikt worden voor personen in bepaalde groepen, zoals personen met een bijstandsuitkering.

⁶ Dit zijn speciale groepen: omdat in deze uitkeringsgroepen geen nieuwe instroom meer plaatsvindt, neemt het aantal mensen in de WAO en WAZ af over de tijd en dus ook het aantal mensen met schulden in die groepen.

2. Schuldenomvang bij mensen met een uitkering

Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn gegevens weergegeven van aantallen en aandelen personen met schulden op basis van de volgende schuldindicatoren: wanbetaling voor de Zvw, lopend WSNP-traject, UWV-vordering, gemeentevordering en beslag op UWV-uitkering.

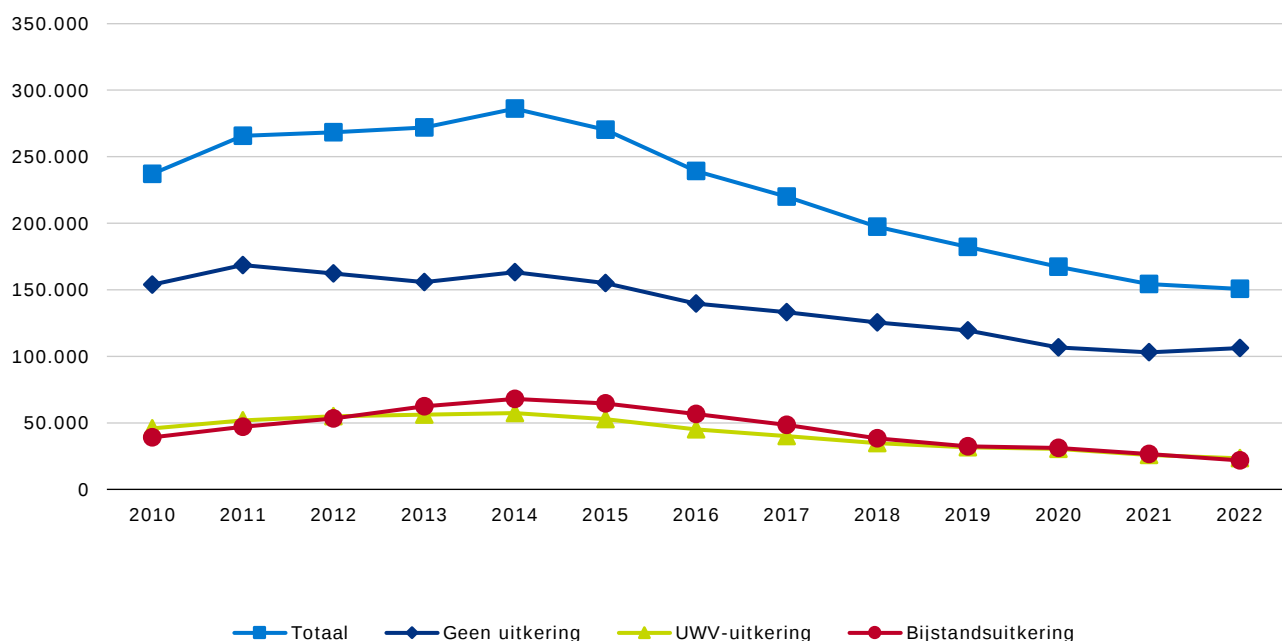
- De schuldindicatoren wanbetaling Zvw en WSNP-traject verschillen in hoogte maar laten nagenoeg eenzelfde beeld zien: het aandeel personen met een schuldregistratie stijgt elk jaar tot en met 2014. Vanaf 2015 daalt het aandeel personen met een schuldregistratie.
- Mensen met een uitkering hebben vaker schulden dan mensen zonder uitkering.
- Mensen met een bijstandsuitkering hebben vaker schulden dan mensen met een UWV-uitkering.
- Binnen de UWV-uitkeringsgroepen kent de Ziektewet-groep over de gehele periode het hoogste aandeel schulden, gevolgd door de WW-, Wajong- en WGA-groep. Het laagste aandeel schulden hebben de WAO-, WAZ- en IVA-groep.
- Gegevens over vorderingen en beslagleggingen waren maar voor een deel van de onderzoeksperiode beschikbaar. In deze gegevens is vaak een licht afnemende of stabiele trend zichtbaar.

2.1. Wanbetaling Zorgverzekeringswet

Figuur 2.1 toont het totaal aantal geregistreerde Zvw-wanbetalers. Dat aantal bedroeg op 31 december 2022 150.600. Dat is 1,3% van de totale bevolking. De uitkeringsinformatie is volledig beschikbaar tot en met 2021, voor 2022 ontbreekt informatie over Ziektewet-uitkeringen. Ongeveer 103.000 van de ruim 154.000 Zvw-wanbetalers in 2021 hadden geen uitkering. Ruim 25.700 personen met schulden hadden een UWV-uitkering, bijna 26.600 een bijstandsuitkering. Het aantal personen met schulden door Zvw-wanbetaling verschilt over de onderzochte periode niet veel tussen de groep met een UWV-uitkering en die met een bijstandsuitkering. Het aantal personen met schulden op basis van Zvw-wanbetaling is het hoogst in 2014 (286.100). Ook voor de groepen met een UWV-uitkering en met een bijstandsuitkering wordt in 2014 het hoogste aantal bereikt. Voor personen zonder uitkering ligt de piek in 2011.

De ontwikkeling van geregistreerde schulden hangt mogelijk deels samen met de wereldwijde kredietcrisis die in 2007 begon en die ook in Nederland voor een langere periode van recessie en toenemende werkloosheid zorgde. Tot eind 2014 nam de werkgelegenheid af en steeg het aantal werklozen.⁷

Figuur 2.1 Aantal geregistreerde wanbetalers Zvw naar type uitkering, 2010–2022

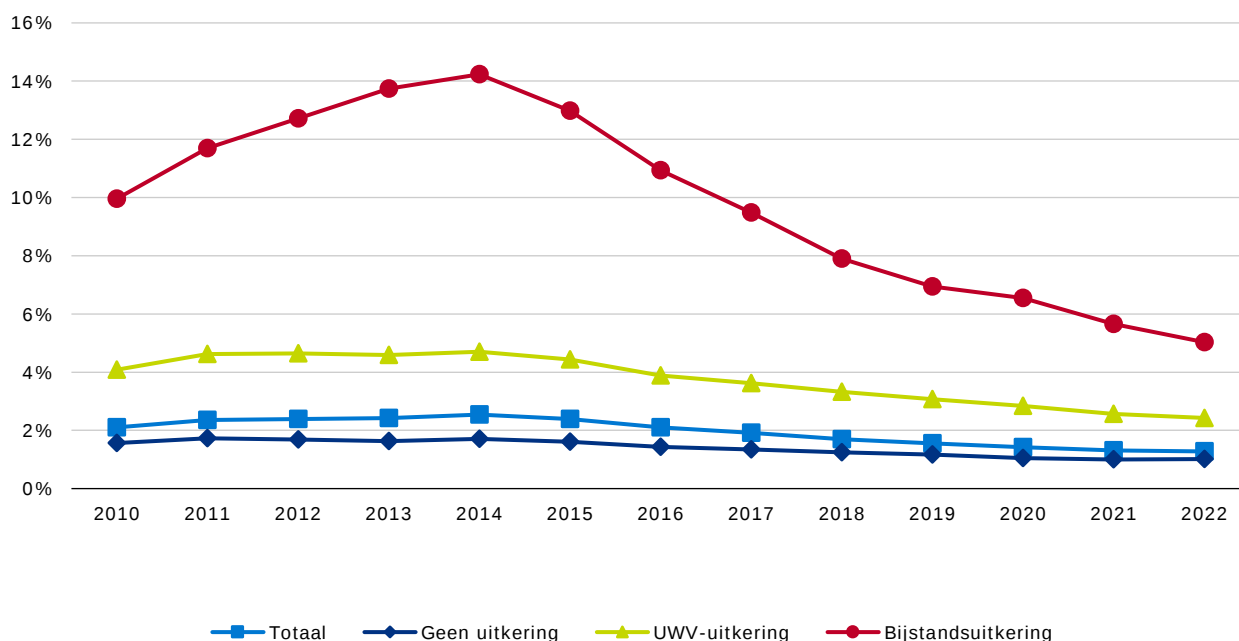


⁷ Berendsen, E. & Rijsburger, P. (2014). *Volumeontwikkelingen. UWV Kennisverslag 2014-1*, 9-14. Amsterdam: UWV; . Berendsen, E. & Rijsburger, P. (2015). *Volumeontwikkelingen. UWV Kennisverslag 2015-1*, 9-15. Amsterdam: UWV.

Figuur 2.2 toont voor drie groepen het aandeel personen waarbij sprake is van wanbetaling van de zorgpremie. Uitgedrukt als percentage van de totale bevolking komt wanbetaling het meeste voor onder de groep personen met een bijstandsuitkering; in 2022 was het aandeel wanbetalers onder deze groep 5,0%. Personen zonder uitkering hebben de minste kans op schulden; in 2022 had 1,0% schulden op basis van wanbetaling van de Zvw. Onder mensen met een UWV-uitkering was het aandeel eind 2022 2,4%.

De aandelen in figuur 2.2 vertonen eenzelfde trend in de ontwikkeling over de tijd als de absolute aantallen (zie figuur 2.1). Bij alle drie de groepen (geen uitkering, UWV-uitkering, bijstandsuitkering) treedt een stijging tussen 2010 tot en 2014. Na 2014 vindt tot 2022 elk jaar een daling van het aandeel plaats.

Figuur 2.2 Aandeel wanbetalers Zvw naar type uitkering, 2010–2022

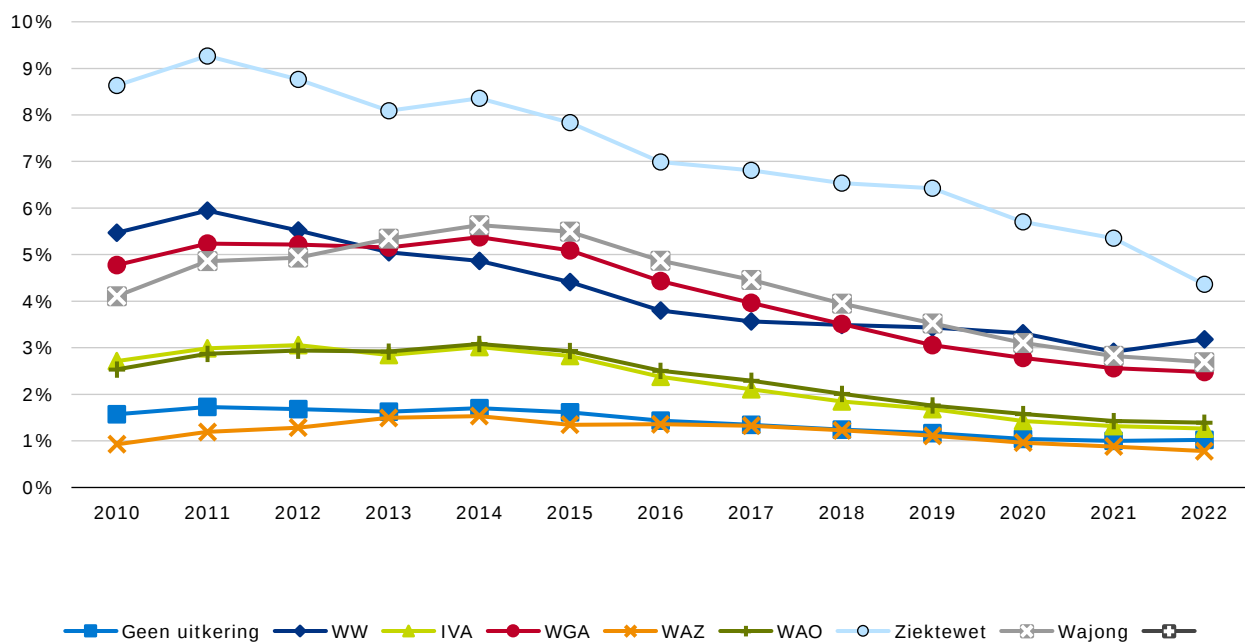


Als we inzoomen op de uitkeringsgroepen van UWV, dan zien we dat in absolute zin de WW-groep het grootste aantal mensen met een schuld heeft volgens de definitie Zvw-wanbetaling. Dit geldt voor alle jaren, met uitzondering van 2021 en 2022. In deze jaren zien we in de Wajong het grootste aantal mensen met schulden onder de UWV-uitkeringsgroepen. De aantallen bij WAO en WAZ dalen, omdat die uitkeringen in afbouw zijn en nauwelijks nieuwe instroom hebben.

Relatief komen schulden onder mensen met een UWV-uitkering het vaakst voor bij de Ziektewet (figuur 2.3). In 2011 heeft 9,3% van de mensen in de Ziektewet te maken met schulden, in 2022 is dat gedaald tot 4,4%. Dit aandeel ligt nog steeds onder het aandeel bij personen met een bijstandsuitkering (zie figuur 2.2). Buiten de Ziektewet om hebben de WW, Wajong en WGA in de gehele onderzoeksperiode het grootste aandeel, variërend tussen de 5,9% en 2,5%. In de WAO en IVA zien we dat het aandeel mensen met schulden lager is en nagenoeg even hoog, rond de 3,1% in 2014 naar rond de 1,5% in 2022. De WAZ is de uitkeringssoort met het laagste aandeel mensen met schulden, namelijk rond de 1%. De piek in aandelen met schulden op basis van Zvw-wanbetaling ligt voor de verschillende UWV-uitkeringen op of voor 2014. Voor Ziektewet en WW is dit in 2011. Daarna daalt het aandeel schulden voor nagenoeg alle uitkeringsgroepen na 2014 elk jaar. Alleen in de WW is in 2022 een stijging te zien.

Mogelijk hangt de relatieve verdeling van schulden onder de verschillende uitkeringsgroepen tot op zekere hoogte samen met de hoogte van de uitkering en de mate van inkomenszekerheid die de betreffende uitkering biedt. De Wajong- en bijstandsuitkeringen zijn bijvoorbeeld vaak lager dan de andere uitkeringen en in de Ziektewet-, WW- en WGA-uitkering kan er sprake zijn van meer inkomensonzekerheid of -instabiliteit doordat de hoogte gedurende de looptijd kan veranderen en bij de WW en WGA ook afhankelijk is van in hoeverre men naast de uitkering aan het werk is. Bij mensen met een WAO- of IVA-uitkering verandert de hoogte van de uitkering niet of nauwelijks meer, waardoor zij over het algemeen minder te maken hebben met deze inkomensinstabiliteit.

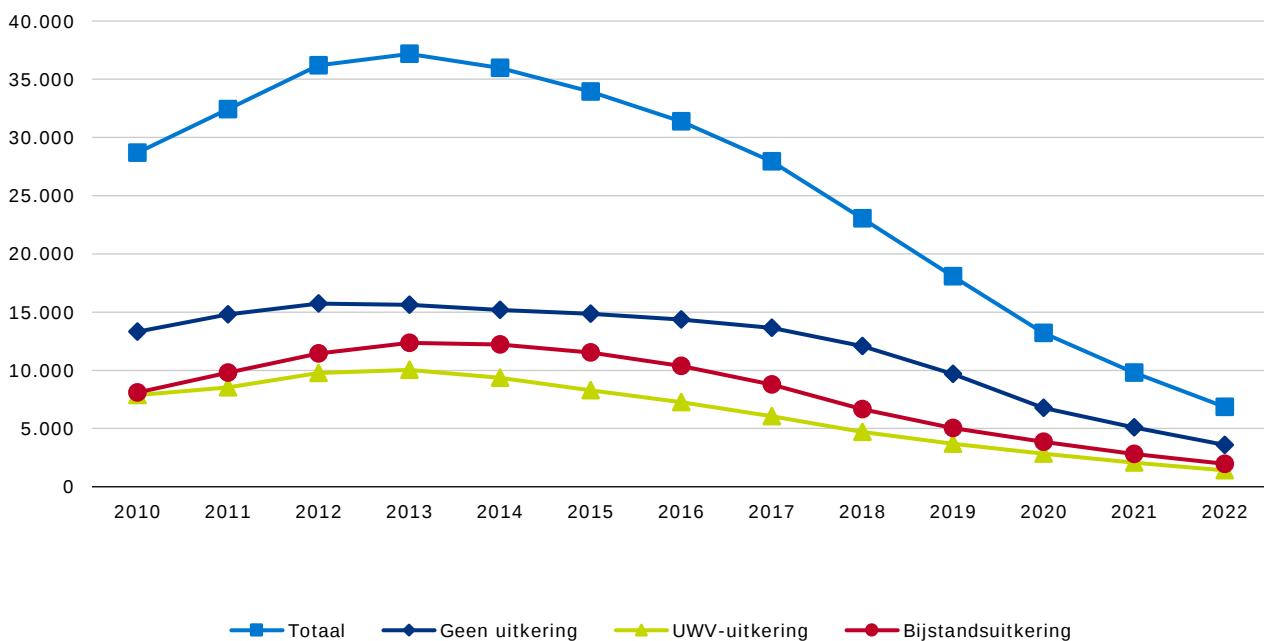
Figuur 2.3 Aandeel wanbetalers Zvw naar type UWV-uitkering, 2010–2022



2.2. Lopend traject Wet schuldsaneringsregeling natuurlijke personen

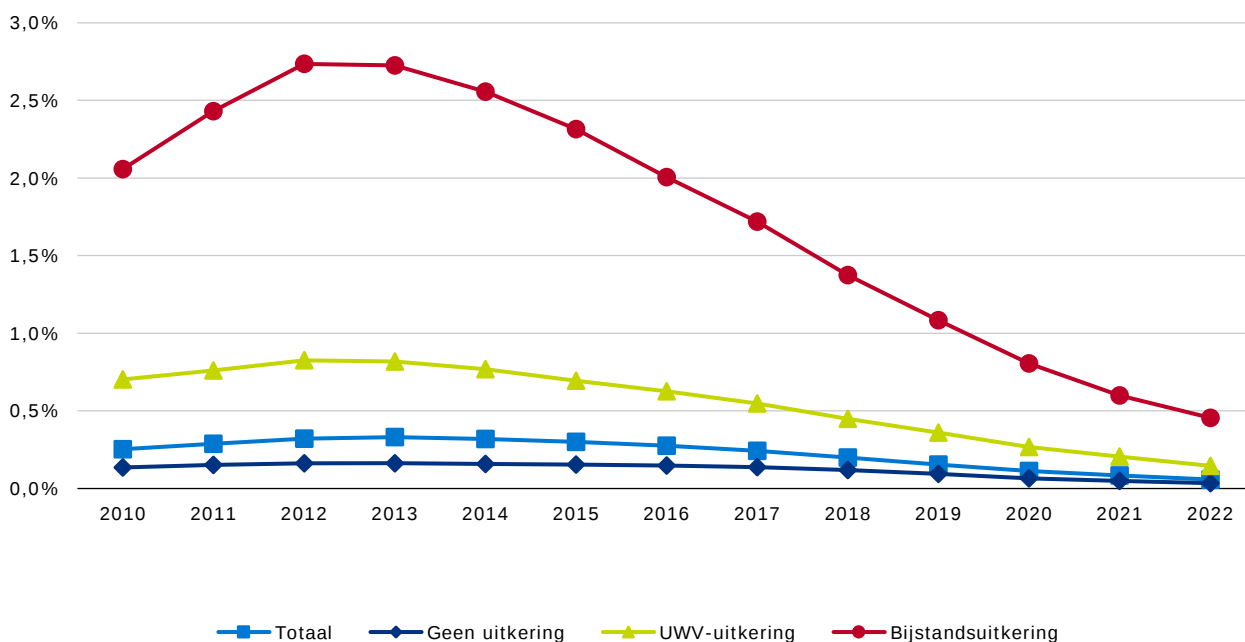
De indicator voor schulden gebaseerd op personen die in een WSNP-traject zitten laat aanmerkelijk kleinere aantallen zien (figuur 2.4). Eind 2022 zaten 6.900 personen van de totale bevolking in een WSNP-traject. Tussen 2010 en 2013 trad een stijging op, maar het aantal is sterk gedaald sinds 2014. Vergeleken met het piekjaar 2013 is de groep in 2022 ruim vijfmaal zo klein. Van de 6.900 personen hadden 3.600 personen geen uitkering, 2.000 een bijstandsuitkering en 1.400 een UWV-uitkering. Personen kunnen daarbij tegelijkertijd een UWV-uitkering en een bijstandsuitkering hebben.

Figuur 2.4 Aantal personen in WSNP-traject ultimo jaar naar type uitkering, 2010–2022



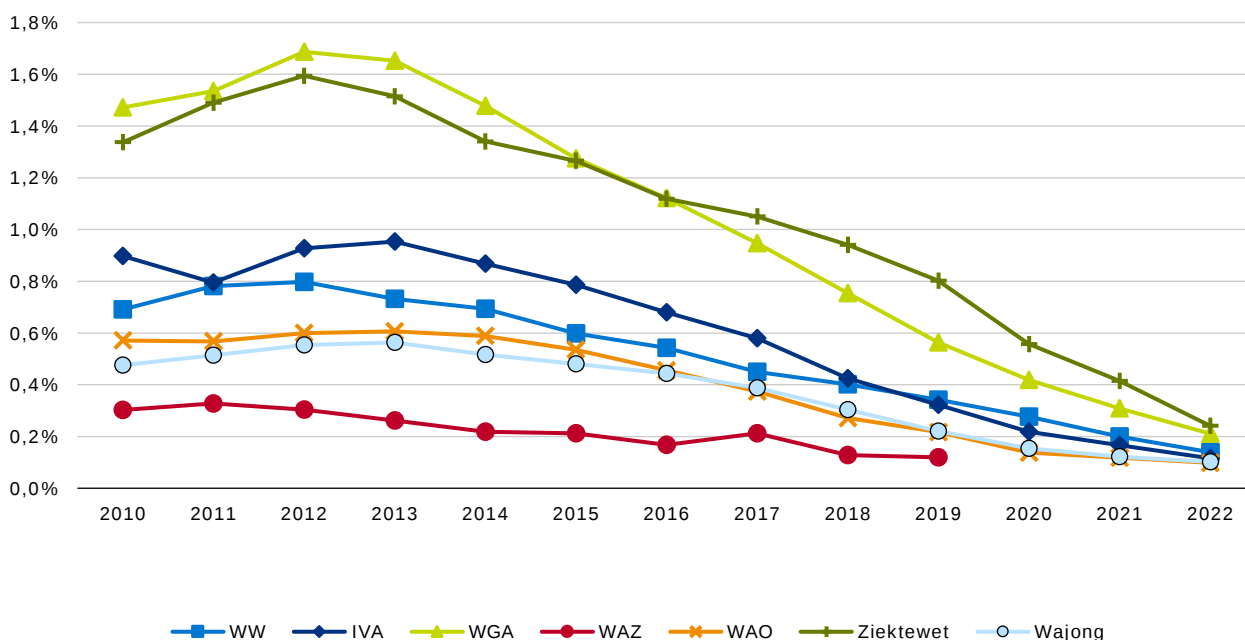
Uitgedrukt als aandeel binnen de groep hebben personen met een bijstandsuitkering het vaakst een WSNP-traject. Net als bij de aantallen, daalt het aandeel in beide uitkeringsgroepen sterk vanaf 2014 (figuur 2.5).

Figuur 2.5 Personen in WSNP-traject ultimo jaar naar type uitkering, 2010–2022



Tot en met 2016 vormt de WW in absolute aantallen de grootste groep personen in een WSNP-traject. Vanaf 2017 is dat het geval in de WGA. Relatief gezien is het aandeel mensen in een WSNP-traject per uitkeringsgroep laag, minder dan 1,7% van de mensen in de verschillende uitkeringsgroepen zit op enig moment in de onderzoeksperiode in een WSNP-traject (figuur 2.6). De WGA-groep kende tot 2017 het hoogste aandeel personen in een WSNP-traject. Doordat het aandeel in de WGA sneller afneemt dan in de Ziektewet is vanaf 2017 de Ziektewet relatief gezien de grootste groep. In 2022 zat 0,24% van de mensen in de Ziektewet in een WSNP-traject. In 2022 zat 0,15% van de mensen met een UWV-uitkering in een WSNP-traject. Overigens ligt zowel het relatieve aandeel als het absolute aantal personen in een WSNP-traject bij de bijstand (soms fors) hoger dan bij alle afzonderlijke UWV-uitkeringsgroepen (zie figuur 2.5).

Figuur 2.6 Aandeel personen met WSNP-traject naar type UWV-uitkering, 2010–2022



2.3. Vorderingen

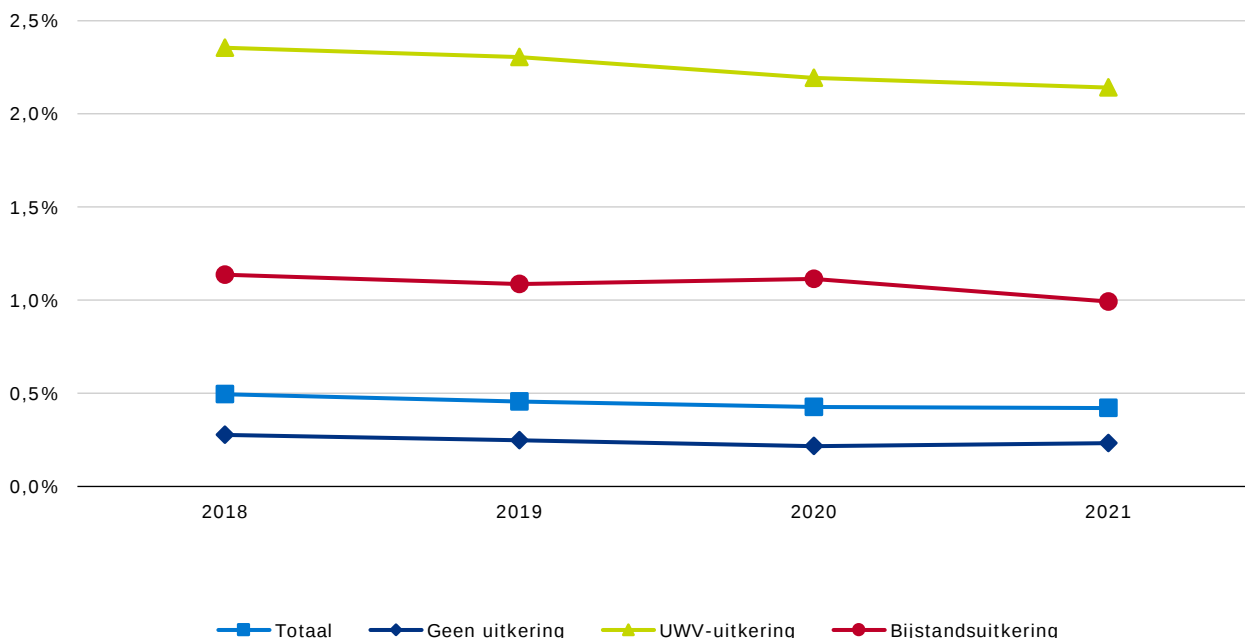
In deze paragraaf beschrijven we de ontwikkeling van problematische schulden aan de hand van de vorderingen die betrekking hebben op uitkeringen die mensen ontvangen of ooit ontvangen hebben.

UWV-vorderingen

Het aantal vorderingen bij UWV wordt over de periode 2018–2021 waargenomen en laat een stabiel beeld zien met minder grote mutaties dan in de eerder in dit hoofdstuk beschreven indicatoren. Tussen 2018 en 2021 daalde het aantal vorderingen van 57.400 naar 49.500. Onder de mensen met een UWV-uitkering daalde het aantal van 24.700 naar 21.400. Als percentage uitgedrukt had 0,23% van de personen zonder uitkering eind 2021 een of meer openstaande vorderingen van in totaal meer dan € 500. Bij mensen met een UWV-uitkering was dit eind 2021 2,14% en bij mensen met een bijstandsuitkering 0,99% (figuur 2.7). Vergeleken met andere schuldindicatoren is het aandeel UWV-vorderingen onder personen met een bijstandsuitkering laag. Dit komt omdat vorderingen opgelegd worden aan (voormalige⁸) cliënten van UWV. Deze mensen bevinden zich minder vaak onder de groep mensen met een bijstandsuitkering.

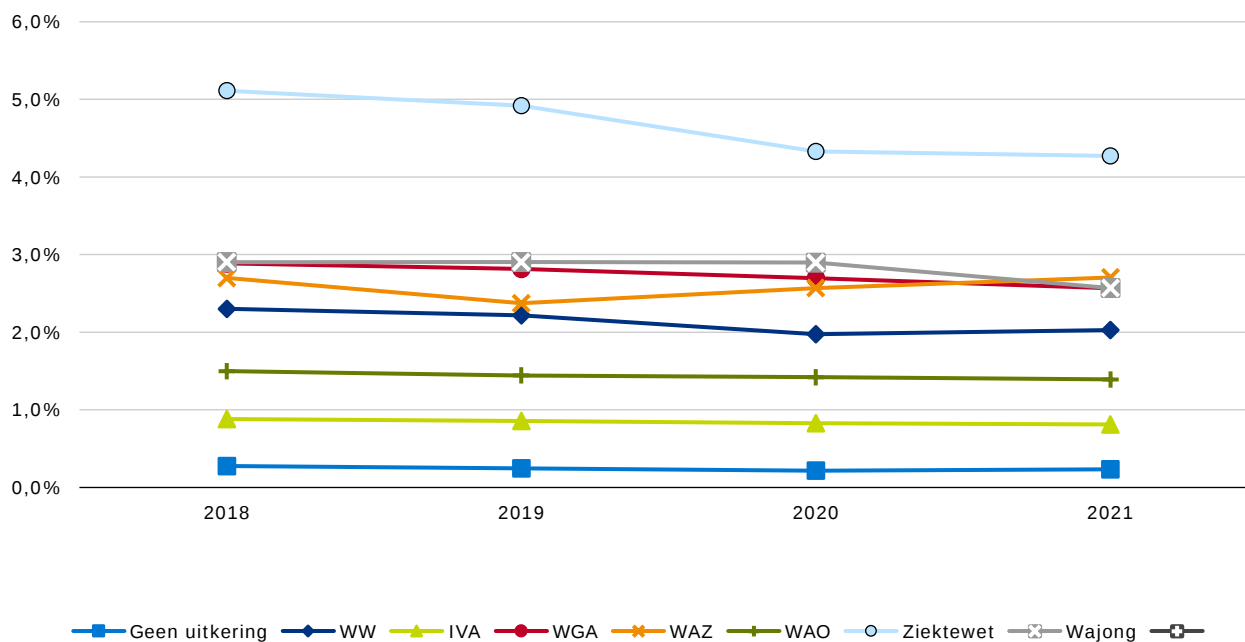
In figuur 2.8 wordt de grijze lijn uit figuur 2.7 uitgesplitst naar type UWV-uitkering. Het grootste aandeel UWV-vorderingen is te zien in Ziektewet-groep. Bij iets meer dan 4% van deze groep is er sprake van een vordering van hoger dan € 500. Daarna volgen Wajong, WGA en WAZ, waar het percentage vorderingen varieert tussen de 2,4 en 2,9% van de totale groep. Het laagste aandeel UWV-vorderingen is te zien in de IVA-groep. Hier is bij minder dan 1% sprake van een UWV-vordering.

Figuur 2.7 Aandeel personen met UWV-vordering naar type uitkering, 2018–2021



⁸ Als een uitkering bij UWV of een gemeente afgelopen is, kunnen er nog vorderingen openstaan of zelfs nieuwe vorderingen ontstaan. Bijvoorbeeld omdat de laatste betaling van de uitkering te hoog was.

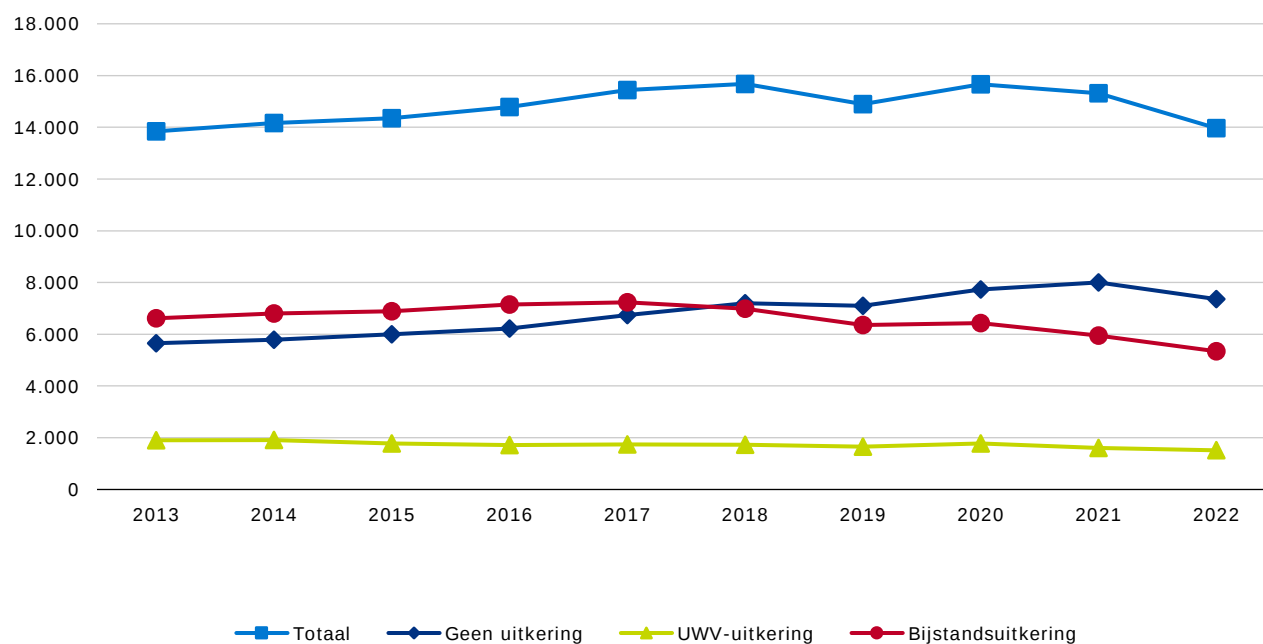
Figuur 2.8 Aandeel personen met UWV-vordering naar type UWV-uitkering, 2018–2021



Gemeentevorderingen

Figuur 2.9 toont dat er eind 2022 bijna 14.000 bijstandsvorderingen van de gemeente openstonden bij mensen in de totale bevolking. In 2022 waren er iets meer dan 1.500 gemeentelijke bijstandsvorderingen onder mensen met een UWV-uitkering. Vorderingen van de gemeente komen in relatieve zin het vaakst voor onder personen met een bijstandsuitkering, wat logisch is aangezien de bijstandsuitkeringen door de gemeente verstrekt worden. Net als UWV-vorderingen vertonen gemeentevorderingen een stabiel patroon. De jaren met het hoogste aantal vorderingen waren 2018 en 2020. Onder mensen met een UWV-uitkering lag de top in 2013 en 2014. Als we de groep met een UWV-uitkering verder uitsplitsen (niet in de figuur), dan zien we dat de WW-groep tot en met 2020 te maken heeft met het grootste aantal vorderingen en in dat in 2021 het aantal vorderingen op mensen met een Ziektewet-uitkering het grootst is.

Figuur 2.9 Aantal personen met gemeentevordering ultimo jaar naar type uitkering, 2013–2022



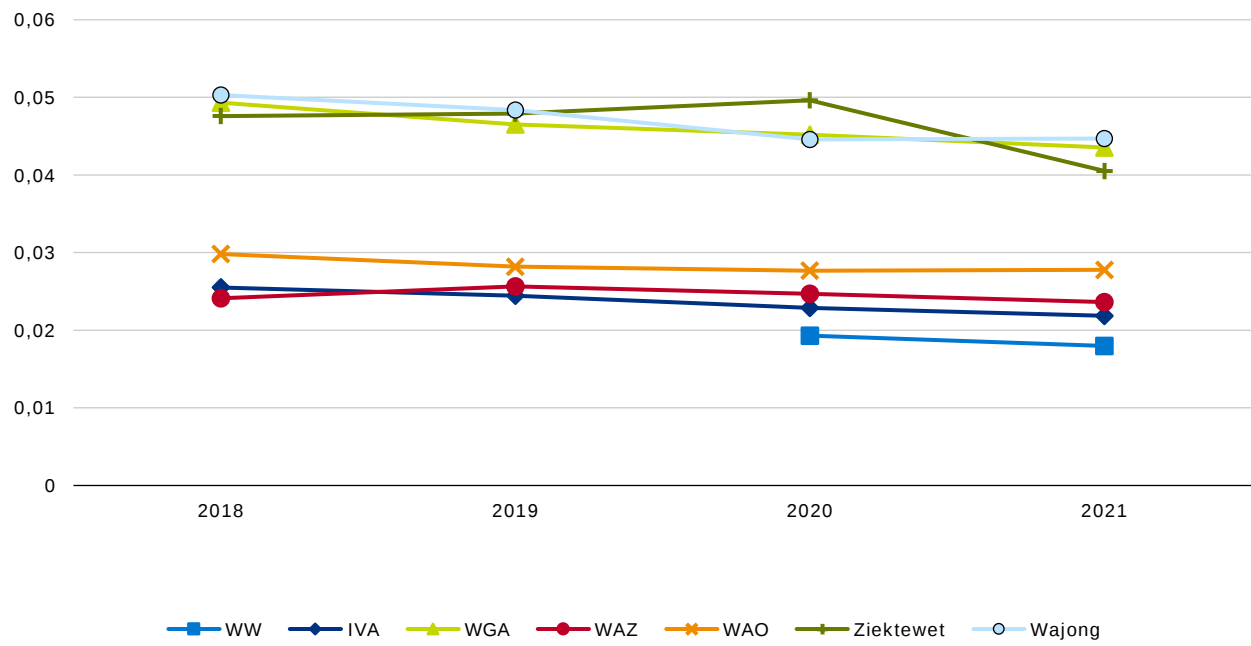
Het aandeel gemeentevorderingen ligt laag en vertoont, net als de absolute aantallen, een stabiel beeld (niet in figuur). Over de onderzoeksperiode schommelt het aandeel binnen de groep zonder uitkering tussen 0,06% en 0,08%. Binnen de groep met een UWV-uitkering heeft tussen 2013 en 2021 0,15% tot 0,17% te maken met een gemeentelijke vordering aan het einde van een jaar en binnen de groep met een bijstandsuitkering varieert dat tussen de 1,24-1,46%. Binnen de groep mensen met een Ziektewet-uitkering komen vorderingen van de gemeente relatief het vaakst voor onder personen met een Ziektewet-uitkering. Vanwege de geringe aantallen hebben we hier geen figuur weergegeven voor UWV-uitkeringen.

2.4. Derdenbeslag

Gegevens over beslagleggingen zijn voor dit onderzoek alleen beschikbaar bij het CBS voor een groot deel van de UWV-uitkeringen over de periode 2018–2021. Voor de jaren 2018 en 2019 ontbreken echter beslagleggingen op WW-uitkeringen. Omdat de gegevensset niet over de gehele periode gelijk is, kunnen we niet met zekerheid zeggen of er daadwerkelijk sprake is van een trend. Over alle uitkeringsgroepen is er elk jaar sprake van ongeveer 35.000 personen die te maken hebben met een beslaglegging op een uitkering op het peilmoment, te weten 31 december van het betreffende jaar. Bij deze indicator lijkt een lichte daling zichtbaar: eind 2020 waren er 36.400 beslagleggingen, eind 2021 34.400. Exclusief beslagleggingen op WW-uitkeringen daalt zowel het absolute aantal beslagleggingen als het aandeel beslagleggingen, uitgedrukt in percentage van de totale groep.

Behalve op de peildatum in 2020 heeft de Wajong het hoogste aandeel personen die te maken hebben met een beslaglegging op de uitkering. Op het peilmoment in 2020 waren relatief de meeste beslagleggingen zichtbaar onder Ziektewet-uitkeringen. De percentages beslagleggingen liggen voor Wajong, Ziektewet en WGA tussen de 4% en 5% (zie figuur 2.10). Bij IVA, WAO en WAZ ligt het percentage tussen de 2% en 3%. Onder mensen met een WW-uitkering heeft iets minder dan 2% te maken met beslaglegging.

Figuur 2.10 Aandeel personen met beslaglegging ultimo jaar naar type UWV-uitkering, 2018–2021



3. Kenmerken van personen met problematische schulden

Samenvatting

In dit hoofdstuk gaan we in op de kenmerken van personen met problematische schulden. Dit gebeurt op basis van de gecombineerde indicatoren wanbetaling Zvw en lopend WSNP-traject. We zien het volgende:

- De kans op problematische schulden neemt af vanaf 2014 tot en met 2022.
- Opleiding is een belangrijke factor bij problematische schulden. Een hoogopgeleid persoon in Nederland heeft ruim tien keer zo weinig kans om in problematische schulden te geraken dan een laagopgeleid persoon. Het effect van opleiding is minder groot voor personen met een uitkering.
- Het ontvangen van een uitkering vergroot de kans op problematische schulden. Voor mensen met een bijstandsuitkering of een Ziektewet-uitkering is de kans op problematische schulden het grootst.
- Mannen hebben een hogere kans op problematische schulden dan vrouwen.
- De kans op problematische schulden is groot in de leeftijdsgroep 25-40 jaar.

3.1. Beschrijvende kenmerken van personen met schulden

In het vorige hoofdstuk zijn de absolute aantallen en relatieve aandelen personen met problematische schulden gepresenteerd, en zijn ze uitgesplitst zijn naar jaar en naar uitkeringsgroep. In dit hoofdstuk kijken we naar de persoonskenmerken van de groep met schulden. Dit gebeurt voor de gecombineerde indicatoren wanbetaling Zvw en lopend WSNP-traject. Hiervoor zijn de waarnemingen op persoonsniveau voor alle jaren opgeteld. Het beeld is dus een gemiddelde over de hele onderzoeksperiode.

In deze paragraaf vergelijken we de beschrijvende statistieken over problematische schulden van de groep mensen met een UWV-uitkering met de andere twee hoofdgroepen in dit rapport: mensen zonder uitkering en mensen met een Bijstandsuitkering. We kijken nu niet naar het aandeel problematische schulden binnen een bepaald kenmerk, dat doen we in de volgende paragraaf. De percentages in deze paragraaf reflecteren daardoor ook de kenmerken van de groepen zelf. In de bijstand zitten bijvoorbeeld relatief veel personen met een lage opleiding. Daarom zien we in tabel 3.1 dat er in de bijstand ook meer personen met problematische schulden zijn met een lage opleiding.

Verder is in tabel 3.1 te zien dat van alle personen met problematische schulden en een UWV-uitkering 60% man is. Dit verschilt weinig van de populatie zonder uitkering met schulden (61%). Onder bijstandsgerechtigden met schulden bevinden zich meer vrouwen. De man-vrouwverhouding is daar 56%-44%.

De gemiddelde leeftijd van personen met problematische schulden ligt bij mensen met een UWV-uitkering het hoogst: 42 jaar. Bij de groep met een bijstandsuitkering is dit 41 jaar en onder de populatie zonder uitkering 38 jaar.

Onder mensen met een UWV-uitkering en problematische schulden heeft 44% een lage en 31% een middelbare opleiding. Onder de populatie zonder uitkering is dit 37% respectievelijk 36%. Wel is er onder deze groep een groter aandeel personen voor wie het opleidingsniveau onbekend is. Bijstandsgerechtigden met problematische schulden hebben gemiddeld een lagere opleiding dan personen zonder uitkering of met een UWV-uitkering. Hier heeft 56% een laag en 31% een middelbaar opleidingsniveau.

Zowel onder personen met een UWV-uitkering en schulden als onder personen zonder uitkering en schulden is een tweepersoonshuishouding met kinderen de meest voorkomende huishoudsituatie, gevolgd door alleenstaanden. Van de mensen met een bijstandsuitkering en schulden zijn de alleenstaanden en eenoudergezinnen de grootste groepen.

Personen met een Nederlandse herkomst vormen de grootste groep voor zowel de groepen zonder als met een UWV- of bijstandsuitkering en schulden. Het aandeel personen met een Nederlandse herkomst is met 62% het grootst voor de groep met een UWV-uitkering en schulden. Eerste- en tweedegeneratiemigranten van buiten de Europese Unie vormen samen eveneens een grote groep. Onder personen met een bijstandsuitkering is het aandeel van deze groep 46%, onder personen zonder uitkering 40%. Het aandeel onder personen met een UWV-uitkering is het geringst: 32%.

Onder personen zonder uitkering of met een UWV-uitkering vormen personen die wonen in het westen van Nederland de grootste groep met schulden. Onder bijstandsgerechtigden met schulden woont het grootste aandeel personen met problematische schulden in een van de vier grootste gemeenten (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht).

Tabel 3.1 Verdeling van personen met schulden (Zvw en/of WSNP) naar kenmerk per uitkeringscategorie

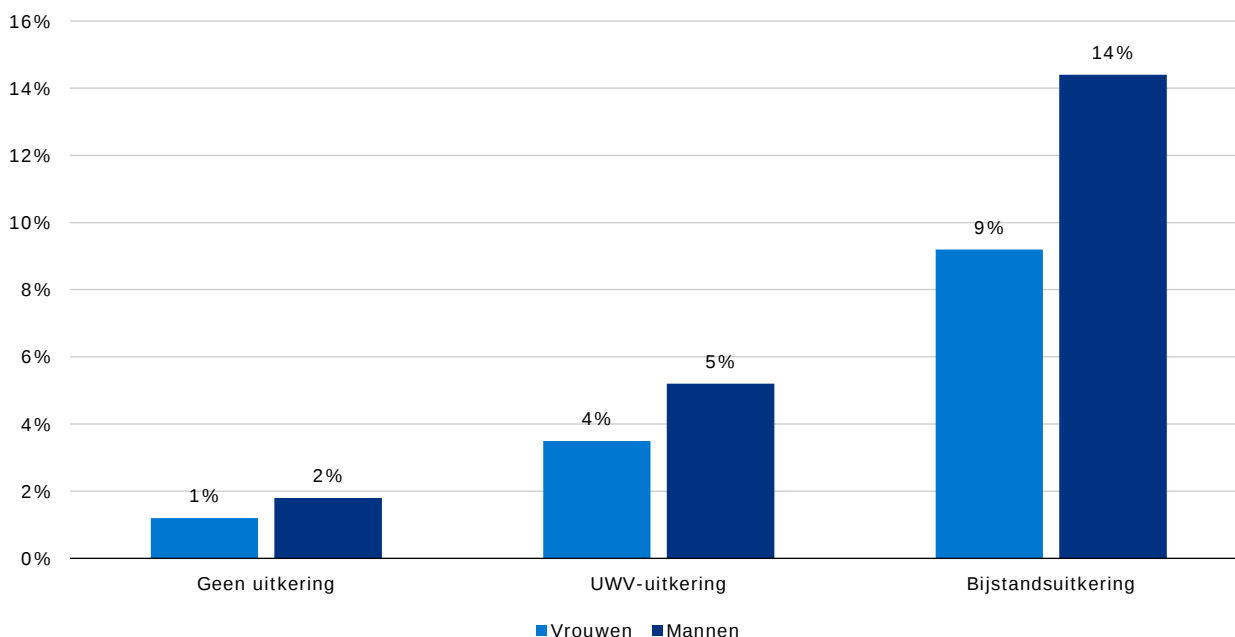
	Geen uitkering	UWV-uitkering	Bijstandsuitkering
Geslacht			
Man	61%	60%	56%
Vrouw	39%	40%	44%
Leeftijdsklasse			
<= 24	15%	8%	7%
25-34	30%	25%	27%
35-44	25%	24%	27%
45-54	21%	26%	24%
55+	10%	18%	14%
Onbekend	23%	21%	10%
Opleiding			
Laag	37%	44%	56%
Middelbaar	36%	31%	31%
Hoog	5%	4%	4%
Huishoudsituatie			
Eenpersoons	24%	30%	39%
Tweepersoons zonder kinderen	15%	17%	9%
Tweepersoons met kinderen	40%	32%	19%
Eenoudergezin	17%	17%	27%
Institutioneel	1%	3%	5%
Overig	2%	2%	1%
Migratiestatus			
Nederlands	52%	62%	49%
EU eerste generatie	6%	3%	3%
EU tweede generatie	2%	3%	2%
Buiten EU eerste generatie	22%	19%	31%
Buiten EU tweede generatie	18%	13%	15%
Regio			
G4	25%	20%	29%
Noord	9%	11%	12%
Oost	18%	21%	18%
Zuid	21%	24%	20%
West	27%	25%	21%

Noot: Gemiddelde percentage over de periode 2010-2022

3.2. Aandeel personen met schulden naar kenmerk

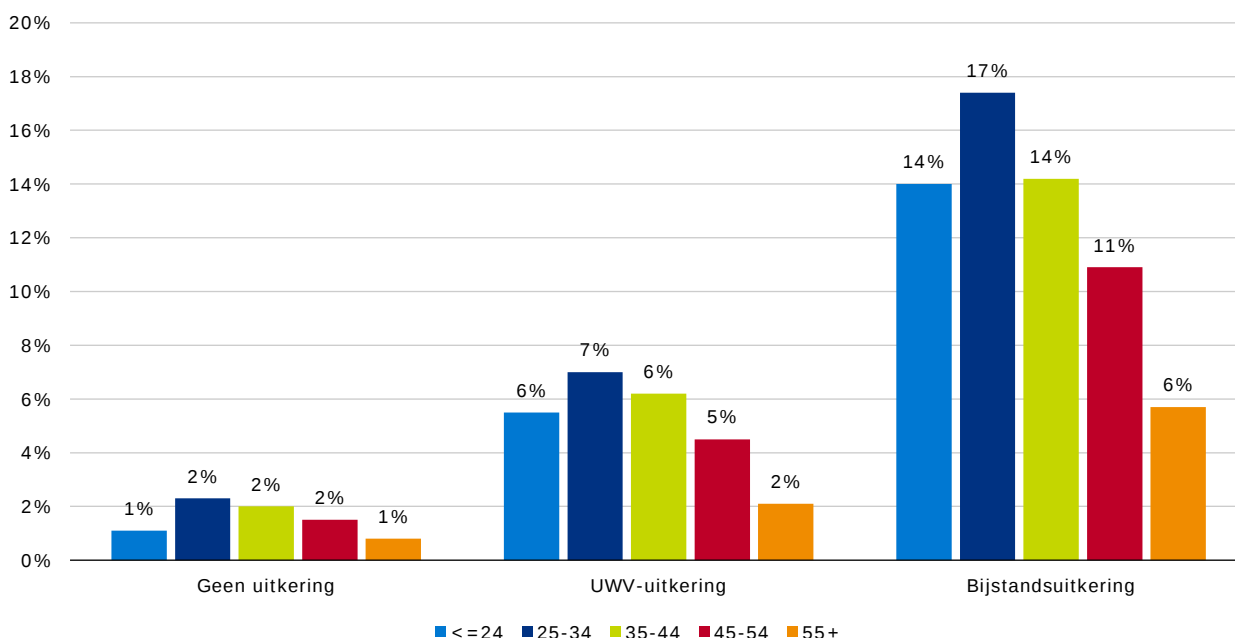
In de vorige paragraaf hebben we gekeken naar de kenmerken van personen met schulden binnen de diverse uitkeringsgroepen. Zoals hiervoor al opgemerkt, reflecteren deze kenmerken vaak ook de kenmerken van de uitkeringsgroep. Om een beter beeld te schetsen van verschillen in het risico op schulden naar achtergrondkenmerk, kijken we in deze paragraaf naar het aandeel schulden binnen een bepaald kenmerk. Dit gebeurt steeds voor de drie hoofdgroepen: personen zonder uitkering, personen met een UWV-uitkering en personen met een bijstandsuitkering. Voor het bepalen van het gemiddelde zijn alle jaren waarover gegevens beschikbaar waren samengenomen. In figuur 3.1 is te zien dat mannen vaker te maken hebben met problematische schulden dan vrouwen. Dit is het geval in alle drie de hoofdgroepen. In de groep met een UWV-uitkering heeft 3,5% van de vrouwen en 5,2% van de mannen te maken met problematische schulden.

Figuur 3.1 Aandeel personen wanbetaling Zvw en/of WSNP-traject naar type uitkering en geslacht, 2010–2021



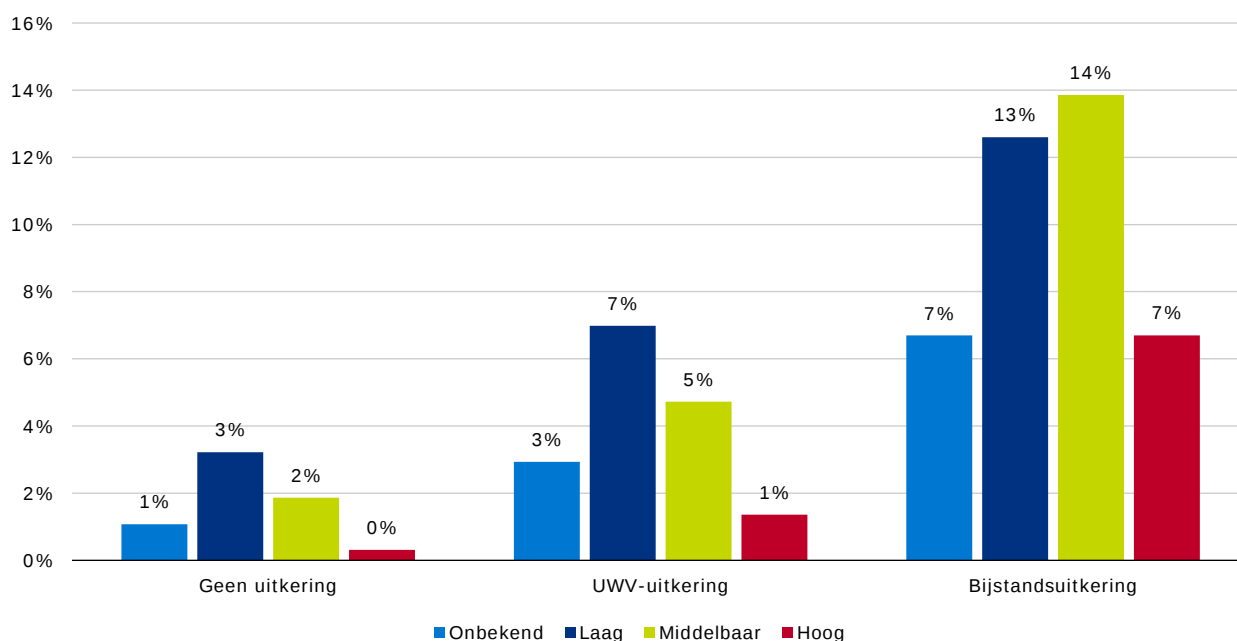
Figuur 3.2 laat zien dat personen in de leeftijdscategorie 25-34 jaar relatief het meest te maken hebben met problematische schulden, de oranje staven in de figuur. Het aandeel personen met problematische schulden, op basis van wanbetaling Zvw en WSNP-traject, in die leeftijdscategorie is 2,3% in de groep zonder uitkering, 7,0% bij mensen met een UWV-uitkering en 17,4% in de groep met een bijstandsuitkering. Daarna volgt de categorie 35-44 jaar. Bij personen met een UWV- of bijstandsuitkering volgt daarna de categorie jonger dan 25. Onder de bevolking zonder uitkering heeft de groep 45-54 jaar een hoger aandeel schulden dan de jongste categorie.

Figuur 3.2 Aandeel personen wanbetaling Zvw en/of WSNP-traject naar type uitkering en leeftijdsklasse, 2010–2021



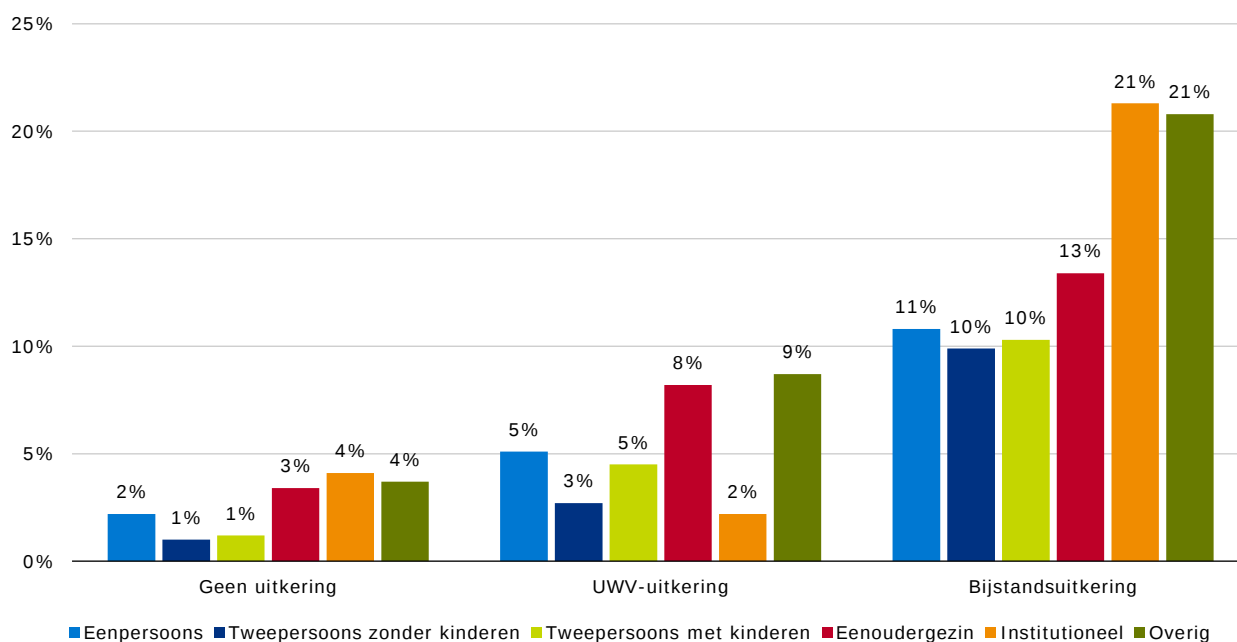
In de groep zonder uitkering en de groep met een UWV-uitkering is er bij personen met een lage opleiding sprake van een groter aandeel personen met schulden dan bij personen in de andere opleidingscategorieën (figuur 3.3). Onder personen met een bijstandsuitkering is er bij personen met een middelbare opleiding sprake van een nog groter aandeel personen met schulden dan bij personen in de andere opleidingscategorieën.

Figuur 3.3 Aandeel personen wanbetaling Zvw en/of WSNP-traject naar type uitkering en opleiding, 2010–2021



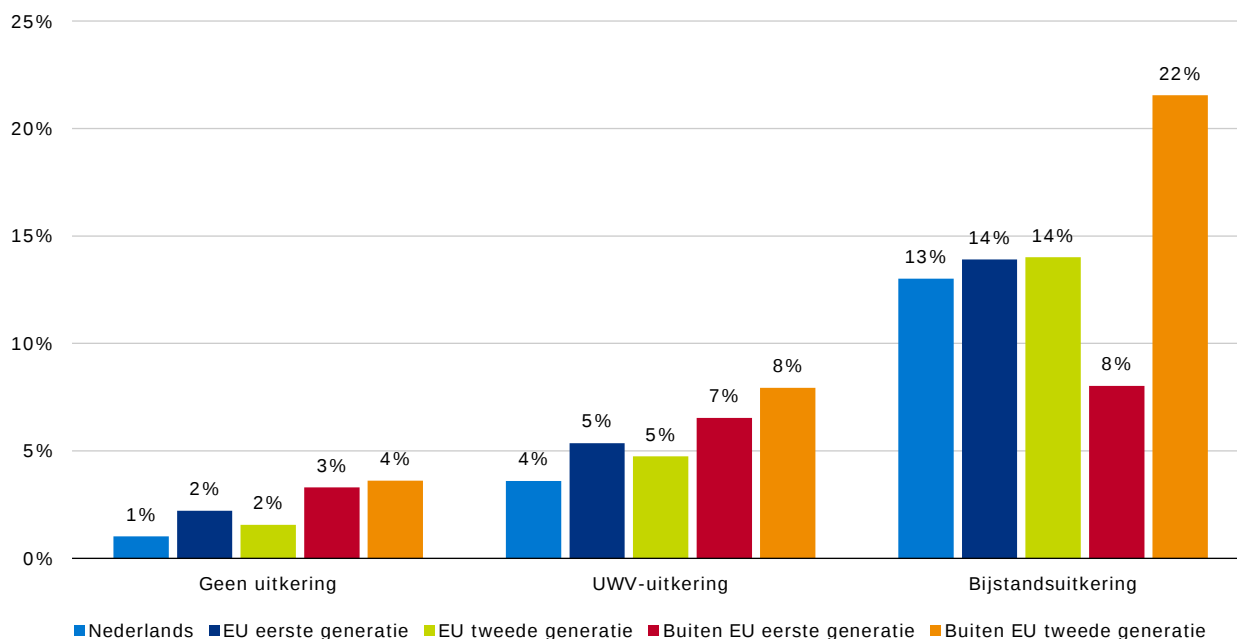
Uitgesplitst naar huishoudsituatie komen schulden relatief vaak voor bij eenoudergezinnen en de categorie 'overige' (figuur 3.4). Dit geldt voor alle uitkeringsgroepen. In de groep zonder uitkering en de groep met een bijstandsuitkering is te zien dat ook bewoners in institutionele instellingen relatief vaak problematische schulden hebben.

Figuur 3.4 Aandeel personen wanbetaling Zvw en/of WSNP-traject naar type uitkering en huishoudsituatie, 2010–2021



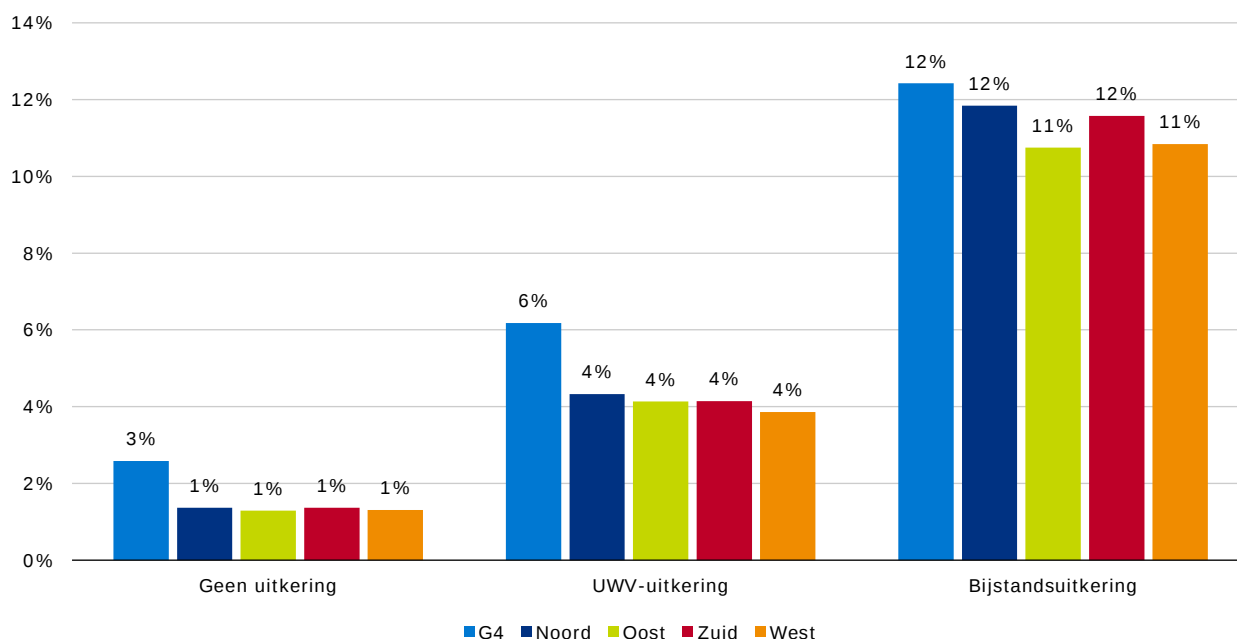
Niet-EU-migranten hebben een hoger risico op problematische schulden dan personen zonder migratieachtergrond en personen afkomstig uit een EU-land. Onder bijstandsgerechtigden met een niet-EU-migratieachtergrond hebben tweedegeneratiemigranten een fors hoger risico dan die van de eerste generatie (figuur 3.5). Eerstegeneratiemigranten van buiten de EU hebben onder bijstandsgerechtigden juist weer een lager risico, zelfs lager dan personen zonder migratieachtergrond.

Figuur 3.5 Aandeel personen wanbetaling Zvw en/of WSNP-traject naar type uitkering en migratiestatus, 2010–2021



In de grote vier gemeenten (G4), Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, hebben inwoners relatief het meest te maken met schulden, ongeacht of ze een uitkering ontvangen of niet (figuur 3.6). De overige regio's verschillen onderling niet veel wat betreft het aandeel personen met schulden. Bij personen met een bijstandsuitkering zien we dat het aandeel personen met schulden in de regio's noord en zuid bijna net zo hoog is als in de G4.

Figuur 3.6 Aandeel personen wanbetaling Zvw en/of WSNP-traject naar type uitkering en regio, 2010–2021



3.3. Gecombineerde analyse van risicofactoren voor schulden

In een multivariate analyse kunnen we nog beter identificeren wat de risicofactoren voor problematische schulden zijn. In een dergelijke analyse houden we namelijk rekening met alle factoren die in de analyse worden meegenomen. Dit hebben we gedaan met een logitanalyse voor de gecombineerde schuldindicator en de afzonderlijke wanbetaling Zvw en het lopend WSNP-traject. Een logitanalyse wordt toegepast om de kans te bepalen op een bepaalde gebeurtenis (0/1), in dit geval de kans op schulden. Deze modellen zijn multivariaat, wat betekent dat de invloed van verklarende kenmerken bepaald wordt door rekening te houden met de invloed van overige verklarende kenmerken die in het model

opgenomen zijn. Op deze wijze ontstaat zicht op de kans op schulden van elk kenmerk, gecorrigeerd voor de effecten van alle andere kenmerken die in de analyse meegenomen zijn. In de verschillende multivariate modellen (zie tabel 3.2) is gekeken naar de gecombineerde effecten van geslacht, leeftijd, opleiding, huishoudsamenstelling, migratieachtergrond, regio, jaar van observatie en type uitkering. Naast een analyse van de gecombineerde schuldindicator Zvw/WSNP voor de gehele bevolking, waarbij uitkering als kenmerk is meegenomen, zijn er ook afzonderlijke analyses uitgevoerd met de afzonderlijke uitkeringsgroepen als populatie. In dat laatste geval kan uitkering uiteraard niet meegenomen worden als verklarende factor.

De multivariate analyse bevestigt het beeld dat we in de vorige paragrafen in grote lijnen al zagen. De belangrijkste resultaten zijn:⁹

- Mannen hebben een ongeveer anderhalf keer hogere kans op schulden dan vrouwen, mannen met een bijstandsuitkering hebben een 1,9 keer hogere kans op schulden dan vrouwen met een bijstandsuitkering.
- Schulden komen het vaakst voor bij personen tussen 25 en 40 jaar.
- Opleiding is een belangrijke factor bij problematische schulden. Een hoogopgeleid persoon in Nederland heeft ruim tien keer zo weinig kans om in de schulden te geraken dan een laagopgeleid persoon. Het effect van opleiding is het grootst voor personen zonder uitkering. Bij personen met een uitkering is het verschil tussen laag- en hoogopgeleiden kleiner maar nog altijd aanzienlijk. Het kleinst is het effect van opleiding voor personen met een bijstandsuitkering. Binnen die groep hebben hoogopgeleiden een ruim tweemaal zo kleine kans om schulden te hebben.¹⁰
- Eenoudergezinnen hebben de grootste kans op schulden. Tweepersoonshuishoudens hebben in het algemeen een lagere kans op schulden met uitzondering van huishoudens met een Wajong-uitkering.
- De aanwezigheid van kinderen in het huishouden vergroot de kans dat er problematische schulden aanwezig zijn. Dit effect is met name zichtbaar als er jonge kinderen zijn (tot 4 jaar) of als er volwassen inwonende kinderen zijn (18+). Het effect van kinderen in de leeftijdscategorie 12 tot en met 17 verschilt minder sterk van de situatie zonder inwonende kinderen.
- Alle niet-Nederlandse herkomstgroepen hebben een hogere kans op schulden dan personen met een Nederlandse herkomst. Het grootst is het effect voor tweedegeneratiemigranten met een of meer ouders uit een niet-EU-land. De enige uitzondering wordt gevormd door eerstegeneratiemigranten van buiten de EU met een bijstandsuitkering.
- De kans op schulden is het hoogst voor personen die wonen in de G4, daarna gevolgd door Noord-Nederland. Dit is een consistent beeld voor alle uitkeringsgroepen. Zoals ook al te zien was in figuur 3.6, zijn de effecten van regio minder groot dan van andere kenmerken.
- Het risico op problematische schulden vertoont een dalende trend vanaf 2014 tot en met 2022. Zoals ook al te zien was in hoofdstuk 2, wordt de kans op problematische schulden vanaf dat jaar elk jaar kleiner tot aan het jaar 2022, het laatste jaar dat we volledig in deze analyse konden waarnemen.
- Het hebben van een uitkering vergroot de kans op schulden. Gecorrigeerd voor populatiekenmerken hebben personen in de bijstand de grootste kans op schulden, ongeveer driemaal (3,13) zo vaak als personen zonder uitkering. Voor mensen in de Ziektewet-groep is het risico op schulden weliswaar kleiner, maar ook nog bijna driemaal (2,82) zo hoog als voor mensen zonder uitkering. In aflopende omvang van kans volgen daarna personen met een WW-, WGA-, WAO-, IVA-, Wajong- en WAZ-uitkering.

Behalve de multivariate analyse van de gecombineerde schuldindicator, hebben we ook multivariate analyses uitgevoerd voor de afzonderlijke schuldindicatoren, voor wanbetaling Zvw en voor een lopend WSNP-traject. De resultaten van deze analyses komen vrijwel overeen met de resultaten getoond in tabel 3.2. Daarom tonen we deze verder niet in een tabel in dit rapport.¹¹ Dat de resultaten voor het risico op wanbetaling Zvw hetzelfde zijn als hierboven beschreven, komt doordat de wanbetaling Zvw veel vaker voorkomt dan een WSNP-traject en variaties in de gecombineerde indicator Zvw/WSNP voornamelijk veroorzaakt worden door variaties in wanbetaling Zvw.

⁹ De uitkomsten van de modellen zijn weergegeven via odds ratio's. Een odds ratio geeft voor een bepaald kenmerk de verhouding weer tussen de kans voor de populatie met het kenmerk en de kans voor de referentiegroep (vaak de groep zonder dat kenmerk). Als je bijvoorbeeld mannen en vrouwen vergelijkt, dan betekent een odds ratio van 1,58 voor mannen bij de analyse over de kans op schulden dat de kans op schulden bij mannen 58% hoger ligt dan bij vrouwen. Een odds ratio van 1 betekent dat beide kansen aan elkaar gelijk zijn en het kenmerk dus niet van invloed is.

¹⁰ In deze multivariate analyse hebben we helaas geen gebruik kunnen maken van gegevens over de inkomenshoogte. Aangezien opleiding en inkomenshoogte doorgaans sterk gecorreleerd zijn, kan een deel van het effect van opleiding ook samenhangen met de inkomenshoogte. Mogelijk verklaart dat ook waarom de effecten van opleiding kleiner zijn in de uitkeringsgroepen: daar zijn de inkomensverschillen naar opleiding ook kleiner of afwezig – de hoogte van de bijstand is bijvoorbeeld voor iedereen hetzelfde (afhankelijk van het type huishouden), ongeacht de opleiding.

¹¹ De tabellen met die resultaten zijn eventueel op te vragen via UWV Kenniscentrum.

Bij de aparte analyse van de risicofactoren voor de WSNP zagen we een aantal vermeldenswaardige afwijkingen ten opzichte van de bovenstaande bevindingen:

- Opvallend is dat de kans op een WSNP-traject in de G4 juist kleiner is dan in andere regio's. Wellicht hangt dit samen met een intensiever gemeentelijk schuldenbeleid in de G4, waardoor mensen eerder in een minnelijk schuldentraject komen dan in de WSNP.
- De effecten van huishoudsamenstelling verschillen: voor personen die in een instelling verblijven en ook bij de categorie 'overig' is de kans op een WSNP-traject lager. Deze groepen hebben dus een lagere kans om in een WSNP-traject te geraken dan alleenstaanden, terwijl het risico op wanbetaling Zvw-premie bij deze groep juist veel hoger is.
- Daar waar de verschillen tussen persoonskenmerken in de analyse van alleen WSNP vaak kleiner zijn dan in tabel 3.2, is het verband tussen het ontvangen van een uitkering en het hebben van schulden juist sterker. Vrijwel alle uitkeringsgroepen hebben in vergelijking met de groep zonder uitkering een hogere kans op een WSNP-traject. Deze verschillen zijn groter dan de grotere kans voor mensen met een uitkering om hun Zvw-premie niet meer te kunnen betalen in vergelijking met personen zonder uitkering. Vooral het effect bij de groep met een bijstandsuitkering valt op; zij hebben een vijfmaal hogere kans op een WSNP-traject dan personen zonder uitkering, terwijl dit bij wanbetaling Zvw driemaal is. Mogelijke verklaringen voor dit verschil zouden gezocht kunnen worden in het hoe en waarom deze groepen in een WSNP-traject geraken. Hebben zij bijvoorbeeld hogere schulden en/of hebben zij meer begeleiding die hen helpt met de toegang tot de WSNP?

Tabel 3.2 Effecten van kenmerken op gecombineerde schuldindicator Zvw / WSNP
Odds ratio's

Kenmerk (referentiegroep)	Totaal	Geen uitkering	WW	IVA	WGA	WAO	Ziektewet	Wajong	Bijstand
Geslacht (vrouw)									
Man	1,60	1,48	1,76	1,43	1,63	1,63	1,66	1,45	1,85
Leeftijd (>= 60 jaar)									
<=19	0,15	0,10	0,71				0,48	0,89	-0,96
20-24	1,78	1,48	2,75	-1,24	1,90	5,44	2,13	2,56	3,03
25-29	3,03	2,79	4,39	1,48	2,69	3,54	3,37	3,10	3,84
30-34	3,27	3,09	5,08	1,70	2,96	3,51	3,78	2,91	3,87
35-39	3,12	3,00	4,77	2,05	2,88	3,19	3,96	2,44	3,56
40-44	2,91	2,81	4,22	2,15	2,78	2,79	3,79	2,24	3,27
45-49	2,54	2,45	3,46	2,08	2,56	2,45	3,33	1,94	2,87
50-54	2,07	1,98	2,75	1,91	2,09	2,05	2,68	1,66	2,36
55-59	1,52	1,49	1,84	1,50	1,52	1,55	1,76	1,32	1,66
Opleiding (Laag)									
Middelbaar	0,49	0,38	0,58	0,65	0,70	0,57	0,61	0,45	0,90
Hoog	0,09	0,06	0,15	0,23	0,26	0,22	0,20	0,12	0,46
Onbekend	0,30	0,22	0,70	0,41	0,51	0,57	0,62	0,51	0,51
Huishoudsituatie (Eenpersoons)									
Tweepersoons zonder kinderen	0,62	0,57	0,57	0,72	0,66	0,65	0,66	1,36	1,19
Tweepersoons met kinderen	0,53	0,47	0,49	0,76	0,63	0,76	0,51	1,24	0,98
Eenoudergezin	1,21	1,27	1,14	1,48	1,21	1,44	-1,00	2,11	1,32
Institutioneel	1,09	1,25	2,77	-0,92	1,82	-0,98	2,00	0,31	1,93
Overig	1,38	1,33	1,18	1,72	1,38	1,40	1,23	1,43	1,58
Aanwezigheid kinderen (Geen)									
0-4 jaar	1,26	1,29	1,18	1,21	1,16	1,26	1,15	1,47	1,15
5-11 jaar	1,16	1,22	1,16	1,07	1,07	-1,01	1,35	1,35	1,02
12-17 jaar	0,98	1,02	1,12	-1,00	1,07	0,97	1,20	1,21	0,90
>=18 jaar	1,30	1,42	1,30	1,15	1,20	1,15	1,29	0,50	0,94
Migratiestatus (Nederlands)									
EU eerste generatie	1,54	1,77	-1,03	1,58	1,35	1,38	-1,00	1,63	1,14
EU tweede generatie	1,36	1,41	1,22	1,17	1,26	1,27	1,21	1,42	1,05
Buiten EU eerste generatie	1,38	1,96	1,70	1,19	1,07	1,18	1,08	1,82	0,54
Buiten EU tweede generatie	2,32	2,74	1,89	1,70	1,51	1,37	1,56	1,65	1,28
Regio (G4)									
Noord	0,86	0,83	0,87	0,92	0,96	0,96	-0,98	0,79	0,80
Oost	0,75	0,73	0,81	0,76	0,88	0,84	0,89	0,75	0,80
Zuid	0,78	0,75	0,86	0,71	0,84	0,85	0,91	0,76	0,86
West	0,73	0,71	0,80	0,69	0,83	0,78	0,87	0,68	0,87
Jaar (2010)									
2011	1,10	1,08	1,12	-1,05	1,07	1,12	1,11	1,14	1,19
2012	1,09	1,04	1,07	1,09	1,08	1,15	1,08	1,13	1,28
2013	1,02	0,96	1,12	-0,98	-1,01	1,13	1,04	1,09	1,21
2014	1,05	-1,00	1,13	-1,00	-1,02	1,19	1,10	1,10	1,25
2015	0,98	0,94	1,07	0,92	0,95	1,13	-1,04	-1,02	1,14
2016	0,86	0,83	0,96	0,77	0,84	-0,97	0,93	0,87	0,97
2017	0,78	0,77	0,91	0,67	0,75	0,89	0,90	0,77	0,85
2018	0,69	0,70	0,86	0,57	0,64	0,77	0,84	0,67	0,70
2019	0,63	0,63	0,78	0,50	0,55	0,68	0,79	0,58	0,60
2020	0,55	0,56	0,68	0,41	0,49	0,59	0,66	0,50	0,54
2021	0,50	0,52	0,63	0,37	0,44	0,54	0,60	0,46	0,46
2022	0,49	0,51	0,64	0,35	0,42	0,53	0,51	0,43	0,41
<i>Gaat verder op volgende pagina</i>									

Bron: CBS microdata. Odds ratio's tussen haakjes zijn niet significant op 1%. De WAZ wordt niet in een aparte kolom getoond, omdat de aantallen in de afzonderlijke cellen zeer laag zijn in deze groep.

Tabel 3.2 Effecten van kenmerken op gecombineerde schuldindicator Zvw / WSNP
Odds ratio's

Kenmerk (referentiegroep)	Totaal	Geen uitkering	WW	IVA	WGA	WAO	Ziektewet	Wajong	Bijstand
<i>vervolg</i>									
Type uitkering (Geen)									
WW	2,06								
IVA	1,49								
WGA	1,90								
WAZ	1,21								
WAO	1,77								
Ziektewet	2,82								
Wajong	1,29								
Bijstand	3,13								
Constante	0,03	0,03	0,03	0,05	0,05	0,03	0,05	0,03	0,06
R ²	0,15	0,13	0,11	0,06	0,07	0,06	0,07	0,10	0,09
N (x1 miljoen)	149,00	128,90	3,80	1,10	2,00	3,70	1,20	2,80	6,00

Bron: CBS microdata. Odds ratio's tussen haakjes zijn niet significant op 1%. De WAZ wordt niet in een aparte kolom getoond, omdat de aantallen in de afzonderlijke cellen zeer laag zijn in deze groep.

4. Conclusies en nieuwe inzichten

In de waarnemingsperiode van dit onderzoek zien we dat de kans op schulden gedurende lange tijd, tussen 2014 en 2022, is afgenomen. Dat is op zich een positieve ontwikkeling. Sinds 2022 verschijnen er namelijk in diverse media signalen dat de kans op betalingsproblemen en problematische schulden weer toeneemt. Bijvoorbeeld vanwege de toegenomen kosten voor energie en toegenomen inflatie. De recente gegevens op het CBS-dashboard Schuldenproblematiek in beeld bevestigen het beeld dat de kans op betalingsproblemen en schulden de laatste jaren weer toeneemt (CBS 2023).¹² Helaas ontbreekt het jaar 2023 in onze analyse, maar in de figuren 2.1 en 2.3 is er in 2022 al een lichte toename aan schulden te zien in de groep zonder uitkering en in de groep mensen met een WW-uitkering.

We concluderen dat het hebben van een uitkering een risicofactor is voor problematische schulden: de kans op schulden is voor mensen die een uitkering ontvangen namelijk hoger dan voor mensen zonder uitkering. In relatieve zin komen problematische schulden vaker voor bij mensen met een uitkering. Dat neemt niet weg dat in absolute aantallen de grootste groep mensen met problematische schulden te vinden is in de bevolking zonder uitkering. In 2022 ging dat om 106.000 mensen. Zoals gezegd zijn er minder mensen met problematische schulden en een uitkering. In 2022 waren dat 21.000 mensen met een bijstandsuitkering en 23.000 mensen met een UWV-uitkering.

Dit onderzoek bevestigt eerdere bevindingen, onder meer Zwinkels, 2015¹³, dat de mensen met een bijstandsuitkering het grootste risico lopen op problematische schulden en dat ook mensen die een UWV-uitkering ontvangen een groter risico lopen op problematische schulden dan mensen zonder uitkering. In absolute aantallen zijn de grootste UWV-uitkeringsgroepen met problematische schulden te vinden in de WW- en in de Wajong-populatie.

Een nieuw inzicht is dat mensen die een Ziektewet-uitkering ontvangen een groot risico lopen op schulden. Van de mensen die een uitkering van UWV ontvangen, heeft deze groep mensen het grootste risico op problematische schulden. Dat risico is bijna even groot als voor mensen met een bijstandsuitkering. In omvang is de Ziektewet-groep niet de grootste groep mensen met problematische schulden, wat komt doordat de omvang van de Ziektewet-populatie kleiner is dan bijvoorbeeld die van de populatie met een WW- of een WIA-uitkering.

Verder is duidelijk geworden welke persoonskenmerken als een risicofactor voor schulden gezien kunnen worden. De meeste van die risicofactoren, zoals opleiding, leeftijd en eenoudergezin, werden ook in andere onderzoeken gevonden (onder meer Zwinkels, 2015 en Westhof e.a., 2015).¹⁴ De meeste risicofactoren werken hetzelfde in de verschillende uitkeringsgroepen, maar er zijn ook risicofactoren die anders uitpakken in een aantal uitkeringsgroepen. Zo zien we bijvoorbeeld dat tweepersoonshuishoudens met een Wajong-uitkering een groter risico lopen op problematische schulden, terwijl dat risico in de totale Wajong-groep juist kleiner is dan in de andere onderzochte groepen. En dat opleiding een minder groot effect heeft op de kans op problematische schulden bij de uitkeringsgroepen dan bij mensen zonder een uitkering.

¹² CBS (2024). *Schuldenproblematiek in beeld* (cbs.nl).

¹³ Zwinkels, W. (2015). *Wie heeft schuld? Een kwantitatieve analyse van schulden bij uitkeringsgerechtigden*. Amsterdam: UWV.

¹⁴ Bijvoorbeeld Westhof, F., Ruig, L. de & Kerckhaert, A. (2015). *Huishoudens in de rode cijfers 2015. Over schulden van Nederlandse huishoudens en preventiemogelijkheden*. Zoetermeer: Panteia.

Lijst van gebruikte termen en afkortingen

Beslaglegging	Ook wel derdenbeslag. Beslag dat een schuldeisende partij legt op de uitkering van een uitkeringsgerechtigde. De beslaglegging is beperkt tot dat deel van het inkomen dat boven de beslagvrije voet ligt, zodat voldoende inkomen overblijft voor direct levensonderhoud.
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie
G4	Vier grootste gemeenten: Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht
IVA	Inkomensvoorziening volledig arbeidsongeschikten
Pw	Participatiewet, regelt de verstrekking van bijstandsuitkeringen
Vordering	Een vordering kan gezien worden als een schuld aan UWV of een gemeente. Die ontstaat wanneer UWV of een gemeente te veel ontvangen uitkering niet kan verrekenen. Bijvoorbeeld omdat de uitkering beëindigd is. Bij vorderingen kan ook sprake zijn van een boete.
UWV	Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen
Wajong	Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten
WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WAZ	Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen
WGA	Werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten
WSNP	Wet schuldsanering natuurlijke personen
WW	Werkloosheidswet
Zvw	Zorgverzekeringswet

Colofon

Uitgave

UWV Kenniscentrum

Postadres

Postbus 88285, 1040 HG
Amsterdam

Inlichtingen

Maurice.Guiaux@uwv.nl

Kennis@uwv.nl

Auteurs

Wim Zwinkels

Maurice Guiaux

Met medewerking van:

Chris Vlam (Universiteit Utrecht)

Volg ons

**Disclaimer**

Alles uit deze uitgave mag worden overgenomen, echter uitsluitend met bronvermelding.

UWV © 2024

